

ТРИДЕНІК - REVUE HEBDOMADAIRE - TRIDENI
UKRAINIENNE

Число 38 (296) рік вид. VII. 11 жовтня 1931 р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr.)

Париж, неділя, 11 жовтня 1931 року.

В хроніці з совітської України в цьому числі читач знайде коротку звістку про поновлення праць по будівлям київського залізничного двірця.

Звістка сама по собі, ніби, не важлива, суто хронікальна, може й мало цікава на перший погляд, але в ній є де-що, над чим варто спинитися і варто привернути увагу читачів.

Як відомо, розпочато будівлю Київського двірця давно ще перед війною, але велика війна, а потім революція спинили роботи, і вже большевики вирішили їх закінчити. Справа ж у них тяглася, і до цієї пори не розпочато праці. Чому? От власне сьогоднішня звістка це пояснює. Тому, що проекти, які подавалися, були регулярно браковані совітською окупаційною владою. Одні не одповідали грошовому бюджетові, другі, що цікаво, впрост не подобалися. Кільки років тому прийнято було проєкт, по якому вже було розпочато будівлю, але сьогодні його також забракували тому... що він тхне контрреволюцією та шовіністичним націоналізмом. Так большевики і пишуть, що коло зазначених вище проєктів «також. точиться непримиренна класова боротьба, як і всюди, тільки більш захована, менш помітна. По приклади недалеко ходити, взяти хочаб недавню історію будівництва с.-г. академії (в Голосіїві під Києвом), що її виконано в дусі націоналістичному і реакційному — українського монастирсько-гетьманського бароко».

Отже всі дотеперішні проєкти було поховано, призначено зовсім иншу комісію, яка, виконуючи волю Москви, має перевести будівлю двірця в той спосіб, щоб стиль Київського двірця ні в якому разі не був «українським» себ-то націоналістичним.

І нова комісія приступила зразу ж до праці. Оголосила вона між

иншим і конкурси на пам'ятники та погруддя, ясно, пролетарських «вождів», що мають оздоблювати залізничний двірець. Отже на площі перед двірцем має стояти, явна річ, Ленін, бо кого б тут мали поставити большевики, як не свого «вождя». Аджеж ще царська влада оздоблювала Київ не тільки пам'ятниками царів, можновладців всеросійських, ба навіть: пам'ятниками Бібікову и Столипінові... Але у вестибюлі двірця має стояти погруддя нікого іншого, як самого... Держжинського.

Здавалося б, який зв'язок між віковичною столицею України — Київом з прадавніми Золотими Воротами, та погруддям Фелікса Держинського, чекиста з «золотим серцем»? Чому у вестюблі Київського двірця має стояти, власне, погруддя грози контрреволюції, а не якогось українського комуніста, приміром Е. Блакитнього чи П'ятакова? Але відповідь проста.

«Прол. Правда» (ч. 213 з 19 вересня ц. р.), пишучи про значіння й вагу нового київського двірця, який «розмірами являє один чи не з найбільших вокзалів ССРСР», зазначає: — «Адже Київ — один із найбільших центрів Радсоюзу! Адже збудовано велетня що обслуговатиме мільйони трудящих і ССРСР, і приїзжих з закордону протягом багатьох десятиліть. Київський вокзал — громадська будівля, що пропускатиме що-дня великої великі маси трудящих»....

І тому зрозуміло, що поставити погруддя ката, на руках якого кров багатьох тисяч синів українських, як раз на воротах столиці української — чи ж це не нагадування ще раз, що око Москви тут, що це око пильно стежить з того світа за «контрреволюцією», «петлюровщиною», «націоналістичними ухилами» і прочими гріхами українського народу. Чи ж не думають большевики цим без межі нахабним і впрост ціничним проектом — поставленням погруддя сверж-чекиста — залякати кожного, хто прибуде до Києва, нагадати кожному, що вхід до Києва стереже проклята навіки тінь гіперката, підкреслити ще раз, що цей «вартовий» за життя свого не жартував, так, як не жартують його послідовники сьогодні.

До всіх знущань над нашим народом і над нашою столицею — додано ще одне. Мале, воно дрібне, але коли його додати до суми загальної, то знайде воно своє місце.

Поставлення погруддя Фелікса Держинського на Київському двірці буде ще одним ціничним і безсоромним доказом окупації України чужою силою, втіленням поневолення України у московських лабетах.

Педагогія СВУ на лаві підсудних.

19 квітня с. р. минув рік з дня винесених Харківським політичним судом вироку в справі процесу Спілки Визволення України.

Ця річниця дала привід педагогічній пресі на сов. Україні зайнятися викриттям «шкідливої діяльності на культурному фронті» педагогів з СВУ, мовляв, наукова педагогічна думка УССР досі ще не відкрила учительству контр-революційної ідеології педагогів з СВУ.

Почин у цьому виступі належить педагогам, які вмістили на сторінках «Комуністичної Освіти» (ч. 5-6 за ц. р.) статті з такими яскравими назвами «Педагогіка українського фашизму» (О. Кулінича) та «Шкідництво на педагогічному фронті» (С. Чавдарова).

Про об'єктивність цих статей може вже свідчити самий вибір епітетів на адресу учасників процесу СВУ: «академічний ідеолог бандитизму Єфремов», «хамелеон Гермайзе», «апологет буржуазно-націоналістичного виховання Дурдуківський», «верткий спекулянт на педагогіці Іваниця» і т. д. Та й взагалі обидва автори не шкодують найтемніших фарб, щоб змалювати учасників процесу СВУ, як «мерзених агентів польського імперіалізму та запеклих ворогів пролетаріату і трудового селянства». Автори доходять у своїй кваліфікації учасників процесу СВУ навіть до того, що вбачають в них «не тільки моральне, але й інтелектуальне убозтво». Все ж видно, учительство на совітській Україні додержується іншого погляду що-до моральної і інтелектуальної якості педагогів з СВУ, бо, як признаються самі автори, причина їх виступу в педагогічній пресі проти цих педагогів криється в тому, що «досі ще ці теорії (педагогів з СВУ) гуляють вільно і отруюють нашу практику, шкодять нашій роботі і справі комуністичного виховання молодого покоління». Спробую звести тут до купи всі ті педагогічні «ересі» педагогів з СВУ, які закидають їм автори згаданих тут статей, що по суті більше походять на акти обвинувачення судових прокураторів.

Щоб довести читачеві усю шкідливість педагогічної теорії СВУ, автори наводять в своїх статтях досить докладно найголовніші принципи, які пропагували педагоги з СВУ в своїх журнальних статтях і окремих працях, а потім з'ясовують, в чому саме полягає шкідливість цих принципів.

Насамперед автори вбачають педагогічну ересь в тому, що педагоги з СВУ ставлять школу на послугу національній справі. Так, В. Дурдуківський в одній із своїх статей в журналі «Вільна Українська Школа» за 1918 рік висловився, що «загальний напрямок шкільної науки, програма окремих наук, шкільні обставини, виховання, все мусить стати до послуг великої ідеї відновлення старих, в значній мірі забутих і загублених історичних традицій і витворенню міцного, твердого, надійного національного ґрунту для дальшого широкого, вільного, швидкого культурного розвитку нашого молодого ще в політичному житті народа». Проти національної школи рішуче виступає О. Кулінич, бо це значило б, що «школа має відновити старі історичні

традиції гетьманщини, козаччини, влади українських поміщиків та ин. Инакше і не можна розуміти ці рядки». Звідкіль випливає з наведеної вище цитати В. Дурдуківського «відновлення влади українських поміщиків», один Бог знає, але що-до відновлення традицій старої гетьманщини та козаччини, то воно стає зрозумілим лише для тих, хто добре знає історію культурного руху за ту добу нашої історії.

О. Кулінич не приймає національного виховання тому, що вона йде всупереч інтернаціональному вихованню. Справді, «для Дурдуківського Шевченко це «наш геній», сонце нашої літератури, батько нашої поезії, могутній оборонець нашого рідного слова, великомученик за волю і долю України, натхнений пророк і апостол нашого національного відродження, наша краса, слава, гордості й святощі». Очевидно, на погляд О. Кулінича, український народ повинен мати своїм пророком Леніна або Сталіна, яким тепер, як Богом, свідчаться на совітській Україні всі правовірні українські педагоги.

Постулат національної школи веде за собою, на погляд О. Кулінича, до дальшої ересі, — до непризнання всіх тих божків, яких встановлено в союзі совітських республік: «у них (у Дурдуківського та його товаришів. С.) даремно читач шукатиме згадки про радянську владу, про пролетаріят, класову боротьбу, про диктатуру пролетаріату, комуністичне виховання та ин. Зате «рідна» школа, «рідна» мова і ин. майже на кожному кроці в самих різноманітних комбінаціях, відмінах».

С. Чавдаров також визнає за шкідливий педагогічний принцип — постулат національної школи, бо він є занадто вузький: «його лейтмотивом є рідний край, Україна «з її своєрідною, близькою, дорогою дитині природою», а саму природу він (В. Дурдуківський) хоче убити в націоналістичний колір... Для нього український нарід — «з д і б н и й, т а л а н о в и т и й в і д п р и р о д и» (ростріл оригіналу, С.), «завжди шанував освіту, любив науку, був досить освічений, йому (В. Дурдуківському. С.) мало того, що зробила жовтнева революція, він кличе до «негайного обов'язку поширити рідну школу і рідну освіту в нашій країні».

Виходить, що постулат інтернаціонального виховання базується на признанню українського народу — дурним, безглуздим, якого слід віддати на «виучку» москалеві та бути йому вдячним за все те, що він дав українському народові своєю жовтневою революцією... Не задовольняє С. Чавдарова й твердження В. Дурдуківського, що національно виховані громадяне будуть боротися за право народу на ґрунті великих всесвітніх ідеалів, через те, що «у загальнолюдському хоче Дурдуківський розжигити пролетарський принцип класового соціального виховання».

Взагалі С. Чавдарові не подобаються як національні, так і великі всесвітні ідеали «братерства, рівності, гуманности», називаючи їх «буржуазним тріумвіратом». Дивно для чого в цей «тріумвірат» увів С. Чавдаров «гуманність» коли вона покривається братерством, а замість того викинув «волю», яка є одною з складових частин, мовляв, «буржуазного тріумвірату».

Тіж автори відкидають, як шкідливий, погляд В. Дурдуківського та його товаришів на природу дітей і їх виховання.

Так, В. Дурдуківський в статті «Дитяче шкільне самоврядування» (в збірнику «З практики трудової школи» ч. I.) між іншим пише: «Учитель повинен, даючи повну волю дітям, не спускати їх з свого педагогічного догляду, повинен, не надідаючи їм своїм постійним втручанням, не підриваючи цим довіря дітей до своїх сил, бажання самостійно працювати, в той же час знати кожен крок дітей, щоб кожної потрібної хвилини негайно прийти їм на допомогу». Це твердження В. Дурдуківського відкидає О. Кулінич, як шкідливе, лише тому, що воно «збігається з поглядом буржуазного педагога Руссо»...

Рівно з шкідливим визнає С. Чавдаров погляд В. Дурдуківського, що школа повинна «виховати по змозі всі сили й здібності дитини», бо це є, на думку С. Чавдарова, «неприхована антирадянська агітація зрозумілого контрреволюціонера».

Доволі категорично, але не зовсім зрозуміло: в чому саме вбачає він контрреволюційність? Може в тому, що цей погляд В. Дурдуківського йде на перекір російському прислів'ю «каждый сверчокъ знай свой шестокъ»?

Відкидаючи свободу творчости для дітей, не можуть совітські педагоги прийняти також і свободу творчости педагога, яку відстоював В. Дурдуківський: «кожен учитель, — на думку В. Д-го, має працювати такими методами, які зручніші для нього і дають найкращі наслідки». Така думка В. Д-го не до прийняття тому, що «вона наскрізь просякнута буржуазним індивідуалізмом»...

Загальний висновок що-до педагогічних теорій В. Дурдуківського та його товаришів з процесу СВУ подає О. Кулінич в таких реченнях: «Виховна теорія є буржуазна, ідеалістична, реакційна теорія... Виховна теорія СВУ, так само, як і їхня практика, є контрреволюційна, є теорія класового ворога, теорія фашизму, з яким треба вести до кінця нещадну, непримиренну боротьбу, якими б голосними словами вона не прикривалася... Навряд чи погодиться з цим висновком неупереджений читач — учитель на совітській Україні, який в обох згаданих статтях не знайде ні одного річєвого заперечення проти педагогічної теорії СВУ, а лише одні голосні слова: буржуазний, реакційний, контрреволюційний і т. д.

Треба бути вдячним авторам згаданих тут статей за те, що вони досить старанно увели в свої статтях цитати з різних праць В. Дурдуківського й тим спричинилися поширенню здорових його думок серед учительства на совітській Україні.

Слід побажати, щоб С. Чавдаров, який має намір в дальшому розглянути дидактичні праці та підручники педагогів СВУ, яко мога більше наводив з них цитат у своїх статтях, бо це буде лише на користь самої педагогічної справи.

Вже й тепер, на основі згаданих тут двох статей, а тоді ще й більше, кожний читач-учитель легко розбереться в тому, за ким йому

йти: чи за тим, хто відстоює у великій ділі виховання молодого покоління вічні, незмінні педагогічні ідеї, чи за тим, хто вносить туди скороминучі політичні лозунги.

Ст. Сірополко.

Літературні спостереження.

XXVII

Яків Качура: «Ольга». Харків. 1931 Київ.

Повість Качури «Ольга» має усі прикмети й хиби, загально властиві совітській белетристиці, а особливо совітській белетристиці останніх часів, коли совітська влада, не задовольняючися суворим цензурним доглядом за письменством, вимагає ще від письменників писати по її наказу що-до теми й думок.

В наслідок цього совітська белетристика останніх часів загалом визначається трафаретністю тем і виконання, неправдивістю, а через те й суперечністю і в типах, і в описі подій, і ідхлібництвом та аморальністю. Усі ці хиби різко виявляються і в повісті Качури. Авторіві не щастить замаскувати трафаретности, дарма на оригінальнічання та штучність в будові повісти, хоч він і стулив свою повість з частин зовсім ріжноманітно писаних і то в формі звичайного оповідання, то в формі листування Ольги з Соколом, а Сокіл виступає в повісті де, як звичайна діва особа, а де, як alter ego автора, а окремі уривки написані то ним, то Ольгою. Усі ці штучні вигадки лише утруднюють читачеві стежити за розвитком дії, та не визволяють твір від трафаретности.

Ці хиби повісти є наслідком загальних умов, серед яких доводиться нідити совітському письменству, спільній їй з усією совітською белетристикою останніх часів і які вже були підкреслені нами з приводу творів інших авторів. Тому не спинятимуся на них ширше. Та в повісті «Ольга» виявилася одна течія сучасної інтелігентської думки в ССРСР, яка, хоч і помічається і в творах інших письменників, та в «Ользі» виявилася, як-що не гостріше, так повніше, а це дає можливість краще дослідити цей напрямок совітської думки.

Маю тут на оці протинародницький, протиселянський настрій сучасного совітського письменства, гостру реакцію проти того народницького напряму, що безподільно панував в українській літературі від часів її відродження аж до початку в творах де-кого з наших письменників — найуперед у Григоренка, ще в менш гострій формі, далі вже в значно гострішій в де-яких з творів Винниченка, якого треба власне залічувати вже до письменників большевицького напряму.

Література народницького напряму визначалася, з одного боку, ідеалізацією селянської верстви, приукрашенням її моральних рис та замилування звичаями селянства, навіть і такими, що з морального погляду не мали в собі нічого ні доброго, ні лихого, а були уламками

первісного фольклору, з другого, де-якими перебільшеннями в обороні селянських інтересів та не все справедливим нехтуванням прав та інтересів інших верств людности. На розвиток селянства таке відношення могло мати той мало не все добрий вплив, та воно було безперечно ширим, спіралося на ідеалістичних мотивах та гарячій приязні до селянства.

З поширенням на Україні ес-децького руху помічається в ес-децьких колах реакція проти ідеалізації селянства. Боротьбу проти інших верств провадять вони і далі та вже не стільки на ґрунті симпатій до селянства, а тільки на основі абстрактного ідеалу рівности та на надіях прихилити селян на свій бік у боротьбі з урядом.

Моральні мотиви та мотиви ідеалізації в літературі цього напрямку вже слабші та мають менше ваги, а zarazом змінився і самий об'єкт ідеалізації. Для ес-деків це не селянин, а фабричний робітник - пролетар і ідеалізування його спірається більше на політичних, ніж моральних мотивах, на вірі у вдатність пролетара до політичної боротьби.

В українському красному письменстві тих часів почасти через цензурні утиски, почасти через малий розвиток промисловости на Україні цей напрям не набрав ще повного розвитку. До його належали насамперед Григоренко та почасти в де-яких з останніх творів Коцюбінський, при чому в них залишалося ще багато з давніших народницьких настроїв автора. Знов таки мабуть через ті ж причини у Григоренка виявилася реакція проти ідеалізації селянства підкресленням певних негативних його рис та сливе немає зідеалізованих типів пролетарів. Ідеалізація їх помічається у наддніпрянській літературі тих часів майже виключно тільки в нелегальних брошюрах ес-деків.

А найголовніше ні в Коцюбінського, ні в Григоренка зазначення недобрих рис селянства ніколи не сполучалося із зневагою і вороженчою до його, як це бачимо тепер в творах совітських письменників, в тому числі і в Качури. Ні Коцюбінський, ні Григоренко не переступали меж безсторонности та не накидали селянам усіх семи смертних гріхів, а хиби, які вони зазначали, дійсно поширені в селянстві, викликають у цих письменників не зневагу, а жалі і не виключають в них доброзичливого відношення до селян.

У совітських же письменників, хоч би і в Качури, бачимо, навпаки, і зневажливе, а часто і вороже відношення до селян. В повісті «Ольга» воно виявляється і в увагах самого автора і в поведінці та словах його однодумців та однопартійців серед героїв повісті, напр., в ударника робітника Яринича.

Ось для прикладу уваги про селян Сокола, який по повісті є і їх автором: «Ця дитина — двадцять вісім мільйонів рочків — має ще задосить пліснявки в роті» (ст. 164). «Ви не дивуйте нашим людям», кажуть йому. — «Не дивую, вони скрізь однакові», відповідає він (ст. 163).

Ще дужче виявляється зневага автора до селян у відношенню до них його улюблених героїв. Селяне не хотять зрікатися церкви, не годяться на колективізацію. На сході загальний гомін: «На комуна ловите? На гак би вас ловило» (ст. 150), а совітські діячі загоняють їх у колектив, примушують зректися власности та працювати на колектив,

зняти хрести з церкви й обернути її в зброю. Досягають вони того зовсім не переконанням, а насильством, піддурюванням, наштиркуванням бідніших на заможніших, спокусою даровизни, розпалюванням скарעדства та іншими неморальними та деморалізуючими способами впливу. Коли в новозаснованій комуні де-хто, не знаючи, що політрук загадує копати яму, щоб знайти дорогу глину, бо він ані здумав пояснити, навіщо те робиться, він узяв карабінку, приладнав одному до скроні і спитав: «копаєте?» (ст. 175). «Ви повинні», каже автор сільським урядовцям, «довести (людям), що це небезпечна справа підривати міроприємства радвлadı. Вона може запровадити до Бупру» (ст. 187). Коли селяне, приневолені записуватися до созу, закликали до вступу туди через стінгазету (соцзмагання) тих, кому хотіли зробити капость, — ударник Яринич каже: «Капость роблять одно одному, а ти лови їх на гачок» (ст. 266). Коли вловлені до союзу не хотять робити, той самий дурисвіт ударник і не запитується впливати на їх переконання, а заохочує їх до праці посміхуючися, що вони не вдатні робити, як інші. Досить перечитати в Качури яку-будь з сцен того заохочування, щоб відчути з якою зневагою до селян воно провадиться. «Де-які розсудливі господарі», розповідає автор, — «виштурхували своїх господинь (на зібраннях): ноги тобі не покорчить, як там вийдеш раз, нехай запишуть, може справді щось дадуть» (ст. 107). «Тепер, коли машинка є зберуться мох і трава», каже Катря (ст. 107). Розпалюючи в селянах жадобу до дурнички, совітські діячи нахилили сход до таких постанов: «Виставляти на ніч за селом обход, бо куркулі вночі вивозять хліб та спродуються»: «Мудрака, Божка — розкуркулити і вигнати з села». Знищити церкву схиляють, розпалюючи скаредність, лякаючи, що на церкву будуть завеликі оплатки (ст. 276-277).

Дія досягнення своїх планів большевики не встидаються і зради та підслухів. Героїня повісті — Ольга обірає для свого наступу на куркулів саме те село, де її батьки та увесь рід — куркулі. Користуючися з того, що вони не припускають, щоб вона їх зрадила «пожадливо усмоктувала в себе усі найдрібніші рисочки свого розперезаного ворога, намацувала його слабкі місця і готувала план до наступу» (ст. 69). Борис посилає автора на молебен до церкви, «йому треба надійного свідка, що говорить піп і як вони там моляться» (ст. 220).

Таких способів скеровувати людей проти їхніх волі та розуму до послууху собі та своїй меті, може вживати лише той, хто глибоко зневажає тих, ким керує.

Несовісність та нерозумність вчинків та усього поведіння, що накидає автор селянам своєї повісті, так само стверджують, що щиро чи не щиро, а він хоче викликати в читачів і виправдати перед собою своє зневажливе відношення до селян. В його описі найголовнішими і найхарактернішими рисами селянства є невгамовані жадібність та заздрість до усіх та кожного. Кого б вони де стріли, першою їхньою думкою буде заздрісний неспокій, чи не одержує він більше від їх. При першій же зустрічі з ударником Яриничем селяне йому закидають: «Чоботи, матеріял дають вам? Укїятри ходите? Вода у кранті, ілінтричество своє, хліб возите з села — вам можна жити». А Максим пи-

тає автора: «Гроші добрі маєте?» і діставши на відповідь: «Сто двадцять» завважає: «Можна жити і дохід збоку може трохи капає?». Максима при тому не чіпає і трохи те, що «доход з боку» — незаконний та несовісний, цікавить того тільки розмір чужих прибутків.

І далі Качура підкреслює в селянах, яко наслідок тієї заздрости: жорстокість, підкупство, лукавість, крадіжку, дріб'язковість, скарєдство і т. д. Максим, згадуючи легенду про Нечая, похваляє його за те що «панів різав по совісті — до цурки». Романиха, що свідчила, ніби бачила Святу Варвару, признається: «Я не бачила, а що сказала так то мусіла, бо тут Мудрак (куркуль), а він позичив Романові 30 карбованців» (ст. 206). Коли куркулі, щоб прихилити селян на свій бік почали своє роздавати, «протягом кількох днів сільрада втратила три четверти» прихильників (ст. 210). Комарь — активіст, а свого кабанця продав, а кури порізав (ст. 213-214). Максим, щоб сховатися від дощу «тягне з чужого полукіпка десять снопів» (ст. 133), хоч і свої снопи тут таки є. У комуні жінки «увечері посходяться, счепляться за-торішні яйця, аж луна горбом іде». Віруючий тоб-то селянин радіє, що закрито церкву, бо «вже один податок — на Бога відпав» (ст. 280).

В опису Качури в селян немає ні найменшої горожанської мужности, невдатні вони навіть себе та свої інтереси захищати, коряться кожному насильству. «Буде приказ, що зовсім немає Бога, тоді вже (церкву) на щось повернемо» (ст. 273). Баба докоряє селянинові, що, як-би до його Свята Варвара прийшла, то «він зараз спитав би пашпорта і одвів до сільради», а той виправдується: «А ви, бабо, не одвели б, як тепер закон такий?».

Перелічувати з повісти Качури приклади низького розумового рівня, які він накидає своїм селянам, забрало б забагато місця, досить нагадати той загальний факт з неї, що качурівські селяне, які зовсім не безпідставно боялися комуні та созів, дали себе запрягти в те ярмо почасти схиляючися перед насильством, а почасти одурені лукавством большевицьких діячів, а ще й самі тому допомагали, виявляючи надзвичайні несталість та розхитаність думок.

А коли в созах вони таки не мають охоти працювати і віддавати ссзам своє дсбро, їх знову теж насильством, одурюванням, обітницями, підштирхуючи соцзмаганням, жартами і т. д. примушують коритися, працювати і упоряджують тими способами міцні сози. Так само схиляють їх не тільки погодитися на знищення церкви, а й самим те знищення виконувати, а селяне, ніби, не помічають, що їх дурять та водять — охоче йдуть за такими керманичами.

Авжеж усьому тому тяжко поняти віри і безперечно в негативному змальованню селян Качурою не менше перебільшення, як було його в ідеалізуючих нарисах народників. Правдоподібно, що сам Качура та його однокумці до певної міри умисне допускаються цих перебільшень і не зовсім ймуть віри, щсб було так легко дурити селян. Мусять же вони знати, що колективізація, яка відбувається на їхніх очах та їхніми зусиллями, не переходить так легко та миролюбно. Факти боротьби проти неї знаємо і ми, як же б не знали за них большевики? Але їм треба якось затаювати, що вони колективізують селян насильством. — «Ніх-

то до созу вас не тягне, це не силуване», завіряє селян автор (ст. 285) і вони сплітають вигадані образки миролюбної колективізації, а ці образки ніяк не стуються без того, щоб не змалювати селян дурнішими, ніж вони є в дійсності.

Скільки би проте не було в большевиків свідомого перебільшення в негативній оцінці селян, а погірдливе зневажливе так вороже відношення до селянства залишається таки їхньою характеристичною рисою, а надії їхні закріпити колективи, зробити з селян колективістських кріпаків спіраються на дій зневазі. От тільки дійсним нерозумом вже самих большевиків є ці сподіванки, що колективи, збудовані такими заходами та складені з таких членів, якими вони вважають селян, могли б усталитися та розвиватися...

Згадане відношення большевиків до селян неминуче викликає питання, що схиляє їх уперто та настирливо ушасливлувати (як вони те кажуть) селян колективізацією?

Тяжко повірити в щире піклування таких старателів, в яких не тільки немає щирої приязни до тих, про кого вони ніби піклуються, а ще мається і зневага та ворожість. Отже у великої більшості большевиків усі їхні галасування про бажання добра селянам, це лише звичайна деспотам усіх гатунків демагогія, а справжнього їхнього метою є захоплення влади та визискування.

Для тих же зовсім нечисленних серед большевиків одиниць, які справді прагнуть добра громадянству і вірять у корисність колективізації (що такі, хоч і зрідка трапляються, показують випадки самогубства розчарованих у комунізмі большевиків) єдиним віри годним поясненням є хворобливість їхніх психіки та думок.

Прикмети такої хворобливості помічаємо і в Соколі і в Ользі. Ці люде роблять те, що роблять зовсім не для людей, не для людського добра, а для здійснення якоїсь вигаданої ними фантастичної системи. Для людей немає в них щирого та міцного почуття. Розчулена гарним ранком Ольга думає: «Під такий ранок прокидається любов. Далєбі наша проклята земля (власне треба розуміти: люде, за те, що не поділяють її фантазій) ще варта того, щоб на їй пожити» (ст. 105). Вигадана ними система громадського ладу визначається нежиттєвою безпідставністю та безглуздям. Пропонуємо читачам самим перечитати фантазії Ольги та Сокола, вони задовгі для цитування. Одна з них займає цілий розділ під заголовком «Ольжина фантазмагорія». Переказати їхній зміст теж не можливо, бо не можна добрати в них логики. Для зразка вистачить кількох витягів: «Це було тоді, коли грім соціальних революцій одгримів по усіх країнах — ... релігії, державні, правові, закони, філософія, моралі, мистецтво — припали пилом» (і Ольга вважає це за добре): «Панувала гармонія — поєднання внутрішньої краси розуму з зовнішньою красою спрямованою на доцільність праці» (хто розбере, що це має означати?)... «Пранці вивелися, бо розвіялася брехлива соромливість» (себ-то збільшення розпусти).. «Сухоти шезлі — праця заступила місце лікаря» (?), «Меланхоликів не було, бо не було самої меланхолії» (от так показ!)... «Не було націй...» Во ім'я таких і подібних фантазмагорій роблять большевики сво

жорстокі експерименти над людьми. Тягне їх до себе не певність в тому, що тим вони зроблять добро, а те, що це дає їм змогу пишатися, ніби вони щось велике роблять, провадять страшну боротьбу за щось величне і що їхні вчинки жорстокіші, то більшими героями вони собі здаються.

В Донбасі Сокола захоплює «гідна подиву прекрасна деформація, убрана в разки рештовань» (ст. 114-115). Складаючи статтю, він міркує «боротьба страшне слово, разюче, як сотні блискавиць, бо в ньому відчувається могутність. Неосяжне слово — боротьба... Ні здається я сьогодні не складу різкого нарису. Треба зачинати просто:

«Бий у тім'я класового ворога» (ст. 256).

І дійсно з усього їхнього галасливого патосу тільки й наслідків: «бий у тім'я» та «деформація».

Не диво, що, коли дійсно ширий большевик розбереться в тумані своєї голови, то впадає у зневіру.

— «У неї віра (це про Ольгу), а в мене холодне лезо аналізу», признається Сокіл, а вдруге «покалічена, ви на другий день просили праці, бо тоді ми вірили, а тепер?» (ст. 96).

І як-би герої Качури були справді ширими, якими він хоче їх показати, вони принаймні відцуралися б того, що чинили, прокляли б свої вигадки та діяльність.

Та вони цього не роблять, а б'ють і далі в тім'я, творять і далі деформацію. Отже не можемо повірити характеристиці, що робить їм автор, і це одне доводить малу вартість повісти.

Давній.

З подорожі В. Сальського.

VII.

В Бакеу (Румунія).

Повідомлені в свій час вояки з нетерпінням чекали приїзду пана міністра, боячись, що б які-небудь непередбачені обставини не позбавили їх радості бачити в своєму осередкові, свого високого військового проводиря. Але на решті отримали телеграму, що пан міністр в супроводі полковника Порохівського прибуває до Бакеу 8-го липня о годині 12-тій.

На двірці в Бакеу пана міністра вітали: Голова Бакевської групи п. Г. Шлапак та репрезентанти від групи пані Т. Колос та Наконечний.

Пан Шлапак доклав панові міністрові, що вояки будуть зібрані о 19 годині в його хаті, куди і просив завітати пана міністра для відпочинку після дороги, на що була дана згода, бо п. міністр мав на меті ще до зборів вояків ознайомитися з життям-побутом групи.

Отже з двірця автомобілем високий гість приїхав в село Летя Векі, де і загостив у п. Шлапака, в його власній хаті. Велика на 5-ть кімнат хата п. Шлапака приємно вразила пана міністра, який дуже хвалив п. Шлапака за його працю, яку він поніс для того, щоб збу-

дувати на чужині в тяжких умовах свою власну хату, а його господиню за чистоту, гарну оздобу кімнат та миле виховання двох синів та дочечки...

До речі будь сказано, не тільки п. Шлапак має власну хату: мають власні хати 7 вояків, а саме хорунжий С. Коханенко, підстаршини Колос, Наконечний, Пасічний та інші... Всі вони прибули до Румунії в одних сорочках, але впертою працею протягом десяти років на одній і тій же фабриці та ощадністю забезпечили собі та своїм родинам добробут, щоб не тинятися по чужих хатах. Пани Шлапак та Коханенко мають і свої власні автомобілі, які працюють для заробітку.

Високого гостя прийняли по українському звичаєві добрим обідом, за яким присутні вояки, гарні діти українських селян, щиро ділилися з паном міністром своїми радощами та сумом.

Після обіду відбулася прогулка автом по місці Бакеу та його чудових околицях.

О 19 годині всі вояки групи зібралися на подвір'ю біля хати п. Шлапака і зайняли місця за приготовленими столами. Це було найкраще місце для збірки вояків, бо стояла днями велика спека, так що навіть вчорами та ночами люде не могли сидіти в помешканнях і шукали спасіння від задухи на вільному повітрі...

Коли п. міністр вийшов до вояків, хорунжий Коханенко подав команду «струнко» та склав рапорта про стан групи. Після привітання пан міністр зайняв відведене йому почесне місце за столом й виголосив промову відносно сучасного етапу нашої визвольної боротьби, праці Уряду УНР, ситуації на Україні та тих перспектив, які відчиняються в нашій дальнійшій боротьбі за волю батьківщини. Пам'ять покійного Головного Отамана була вшанована вставанням. Після промови присутні відспівали з запалом «Ще не вмерла Україна»...

Була подана вечеря, під час якої було виголошено багато патріотичних промов та тостів за Україну, Пана Головного Отамана, Уряд, військового міністра, Армію, козацтво та його провід. В промовах вояки запевняли пана міністра, що «ще єсть порох в порохівницях» та «ще не умерла козацька сила». Просили пана міністра передати Панові Головному Отаманові та Урядові УНР, що українські вояки, які перебувають в Бакеу та у всій Румунії, ніколи не зрадять урядові УНР і що вони завжди готові для виконання наказів Пана Головного Отамана, військового міністра, як і чинників ними уповноважених.

Промови і тости покривалися гучними «слава».

Багато пісень було відспівано, багато чудових віршів Т. Шевченка було віддекламовано...

Між промовами та піснями вояки згадували минулу збройну боротьбу та цікавилися справами підготовки до майбутньої, а також справами військової підготовки.

Пан міністр давав пояснення, навчав, говорив про необхідність праці кожного над собою, над своїм духом, над удосконаленням своїх військових та загальних знань для того, що б в відповідний мент кожний з політичних емігрантів міг принести, як можна більше корис-

ти України. Під вражінням ширих батьківських слів пана міністра почуття братерства, єдності та готовності самопожертви для батьківщини оволоділо всіма. Всі відчували, що вони діти одного великого, але нещастного поневоленого, народу, який стікаючи кров'ю з нетерпінням та розпучкою чекає від них порятунку...

О 23-тій годині п. міністр, подякувавши всіх за шире прийняття, за вірність українському прапорюві, за відданість урядюві УНР, за готовність стати кожний мент під зброю, за те, що протягом десяти років козаки зберегли дух, дисципліну та гарні товариські взаємовідносини, від'їхав на двірець.

Зворушливо радісне вражіння залишилося у вояцтва, яке набралось віри, що воно не самітне на чужині, що воно має вождів, які неустанно працюють над справою визволення батьківщини.

Однорічанк.

Чергова передишка чи безрадний відступ.

Липень приніс Союзюві совітських республік чергову «передишку».

Численні «перебої», «прориви» і взагалі недомагання, якими вже давно характеризувалося совітське господарче життя, змусили червоних диктаторів до нового перегляду систем і метод своєї комуністичної політики, які зруйноване і зубожіле совітське населення мали привести до воріт комуністичного раю.

Заграно «одбой»... Реформи цим разом торкнулися передовсім підпор цілого комуністичного режиму... совітського робітника.

Лише в приємних спогадах у робітничих мас має залишитися вже нині «уравніловка» (система рівної платні незалежно від праці, яку виконуться), бо, як каже вже нині Сталін, «не є допустимим, щоби кваліфікований робітник одержував лише трохи більше від того, що одержує робітник некваліфікований». А до того ж це, як твердить він, не розходитья ані з поглядами Леніна, ані теж Маркса.

Колегіальне керовництво має уступити своє місце керовництву індивідуальному, а тому і на чолі підприємств, а навіть і союзів, мають стояти не колегії директорів, а директора одиниці, бо лише вони можуть нести відповідальність за працю і належно нею керувати.

Не лише «уравніловка» і не лише колегіальне керовництво, в спогад має відійти і «видвіженство», бо сьогодні на порядок денний ставиться вже створення нової технічної інтелігенції, нових фаховців, нових інженерів. Від сьогодні підприємствами можуть керувати навіть не комуністи, а безпартійні, аби лише вони були дійсними фахівцями, бо, як знову ж каже Сталін, «поміляються ті, котрі гадають, що комуністи можуть керувати підприємствами, не маючи до цього підготовки».

Цього мало. Не виправдала своїх надій і «непреривка», п'ятиденний тиждень, бо «існувала вона досить часто лише на папері» (виявляється, що в совітській державі це таки можливе), і багато підпри-

ємств не є до неї підготовлені. І в зв'язку з цим радиться тримати старого порядку, а до цієї «непереривки» підходити систематично.

А з другого боку сконстатовано, що ціла низка підприємств в наслідок невідповідної організації знаходиться в стані розкладу, що робітництво масово тікає на село і що в совітській промисловості до 40 відс. його, крім того, перебуває в сталих мандрівках з одної фабрики до другої, що все це впроваджує в ряди фабричного робітництва елемент тимчасовий, негативно відбивається на цілій промисловості, на утопійній «п'ятилітці», а що найголовніше, зменшує кількісно робітничу класу, на якій опирається цілий совітський устрій.

І в зв'язку з цим «треба яким небудь чином» притягнути до міста селян і заповнити ними ті прогалини, що в промисловості залишають по собі робітники, треба витягнути з села і робітників, впровадити систему умов з робітниками і взагалі належить яким небудь чином прив'язати їх до промисловости...

Серпень приніс «передішку» і для совітського села. Спеціальний декрет совітських верхів оголосив, що «колективізацію засадничо належить вважати за закінчену», а всі «нездорові стремління до штучного збільшення кількості усуспільнених господарств» належить занехати.

«Мірилом закінчення колективізації належить вважати не участь всіх без винятку незаможних і середняцьких господарств в колективах, а принаймні 68-70 відс. загальної кількості господарств і 75-80 відс. всього управного ґрунту в даному районі». І в зв'язку з цим радиться совітському керовничому апаратові сьогодні «поставити собі за завдання зміцнення існуючих вже колективів під взглядом господарчим і організаційним».

Совітське селянство цими новими «реформами», цим новим «курсом» совітської політики, цією звісткою, що «колективізацію належить вважати засадничо за закінчену», мабуть ще не буде ані заскочено, ані теж втішене, бо в своєму «співжитті» з совітською владою бачило воно вже не одно «запаморочення від успіхів», не один наступ і відступ, але робітництво в країні диктатури пролетаріату можливо і не сподівалося цього «грому», хоч і не з зовсім ясного комуністичного неба.

Одним розчерком пера, під натиском безпросвітних і безрадних обставин відібрано робітничій класі всі ті привилеї, які мала вона від початку революції, впроваджено нову соціальну «урівніловку», в якій зіпхнуто її з того положення, яке до цього часу вона займала, а тим самим наближено її, оскільки не кинуто, до тих багатоміліонових мас селянських, безпартійних, а фактично не співчуваючих комуністичній ідеї, які в своїй масі далеко не належать до надзвичайних активістів, а тим більше до будівничих совітського устрою та його добробуту.

Ряди незадоволених совітською владою від нині збільшуються і розчарованим в ній совітським робітником.

І. Липовецький.

3 життя й політики.

— Брак ідеї в совітській творчості. — Назад до коня. — Зміни позицій що-до зустрічного плану й що-до біржи праці. — Кредитові труднощі — Розмови про амнестії.

Коли слідкувати за всіма теперішніми зігзагами совітської політики кидається в очі один дуже характерний факт: це — що далі поступаючий процес видихання большевизму, повний брак ідеї в сучасній політичній і господарській творчості совітської влади. В свій час большевики вміли здобувати симпатії широких мас, висовуючи певні яскраві гасла, які вони ставили своїм завданням зреалізувати в господарському і політичному життю; хай ці гасла були завідомо безнадійні до здійснення й утопічними, хай зміст їх був таким, що міг привабити і захопити лише некультурні і несвідомі маси сходу Європи — большевики мали в очах мас певні ясно сконкретизовані завдання і це творило для них немалий політичний капітал, який вони вміло використовували. Була певна ідея в їх політичній і господарській роботі, ідея, яка знаходила зрозуміння у мас. Але йшов час і життя невмолимо нищило всі ті яскраві гасла, які висовували большевики, виявляло їх утопічність і непридатність. Большевики змагалися знайти нові гасла, змагалися стару збанкрутовану ідею заступити новою, але запас таких яскравих гасел є обмеженим. П'ятилітка мабуть була останнім з цих гасел, яким большевики змагалися оплутати увагу маси, яким вони подекуди, не зважаючи на ціле банкрутство п'ятилітки, пробують користуватися ще й тепер. Спроба Сталіна висунути нові гасла, дати нову ідею совітській політиці червневим проголошенням нового курсу, являється яскравою ілюстрацією цього процесу видихання большевизму, цього браку ідеї у тих, що керують країною совітів. Мабуть ні один з тих численних етапів, через які проходила совітська політика не переводився в життя так блідо, так непевно, так суперечно, як здійснюється теперішній курс; мабуть ні одному з них так не бракувало виразності, яскравості і окриленості, як бракує їх теперішньому курсові; слідкуючи за останніми, до речі, дуже численними тепер виявами адміністративної і господарської творчості большевиків часто хочеться спитати, чи взагалі є якась провідна ідея, якась напрямна в совітській політиці останніх місяців; чи не є це все лише безпомічне і безпорадне кидання з боку на бік серед все більш ускладненого становища. Цілий ряд останніх кроків совітського уряду, зроблених тепер під знаком іміто нового курсу, справляє власне це враження повної розгубленості.

Спивимося на деяких з них. Скільки, наприклад, в свій час було зроблено реклами, скільки було учинено галасу з приводу трактору в сільському господарстві і тої великої майбутності, яка його чекає. А останнім часом видано розпорядження, яке иніше не можна назвати, як «назад до коня». Другого вересня видано постанову совнархозу ССР, в якій наказується розпочати рішучу боротьбу з недооцінкою кінської сили в народньому господарстві, з «обезличкою» в користуванні конем і догляду за ним, з неправильним і недбалим удержанням коня, а також ужити рішучих заходів проти скинення і знищення коней («Ек. Ж.» ч. 196 з 7. IX). І це розпорядження видається після того, як ця сама недооцінка значіння кінської сили офіційно проповідувалася і проповідується в зв'язку з колективізацією і тракторизацією на протязі кількох років. Правда, жадних сумнівів не може бути, що в наслідок цього розпорядження стан з гіпською сідлою ані на Україні, ані в цілому ССР не поліпшиться, бо поліпшення цього стану хотять досягнути при зхованію осьовних напрямних сучасного курсу сільсько-господарської політики, в рямах будови кінських совхозів. Хоч план заходів в розпорядженні і розроблений до того детально, що зазначено, що в кампанії 1932 року повинно бути обслужено на 30.000 злучних пунктів, що мають бути організовані, не менше як 3 мільйо-

на кобил, але очевидно, що наслідки будуть не ліпші, як в інших галузях сільського господарства. Проте це розпорядження є дуже цікавим, як певний симптом тих суперечних напрямних, що існує на совітських верхах.

Другий не менш характеристичний приклад з того самого обсягу — це спроба ліквідації ідеї зустрічного промфінплану, яка була висунена рік тому назад і якій в зв'язку з процесом промпартії почали надавати кардинальне і рішаче значіння. Ще й року не минуло після того, як говорилося, що у противагу тим обмеженим темпам розвитку промисловости, які зафіксували в п'ятилітці шкідники з Держплану, за допомогою зустрічного промфінплану, при якому робітники кожного окремого підприємства будуть збільшувати визначені темпи розвитку, вдається досягти дивовижних результатів. А тепер Держплан ССРСР і ВЦСПС видають директиви про розгортання роботи для забезпечення зустрічного плану 1932 року; в цих директивах зустрічний план ставиться на таке скромне місце, що, можна сказати, ліквідується цілком; директиви зазначають: розгорнуту роботу по складенню зустрічного плану на 1932 рік переводить лише на основі ствердженого правительством народно-господарського плану 1932 року. А до ствердження цього плану, якого тим часом нема, рекомендується розгорнути роботу по поліпшенню якосних показників («Эк. Жизнь» ч. 198 з 9. IX). Про збільшення кількісного темпу розвитку, на який у свій час роблено такий натиск, нема жадної згадки; навпаки, існує виразна заборона торкатися цього боку справи до ствердження плану правительством. Од переведення в життя так рекламованої ідеї економічного близнизму доводиться відмовлятися.

Не можна далі минути постанови відносно бірж праці, яким так само в дотеперішній політиці надавалося колосальне значіння. Постановою ЦК і СНК ССРСР дозволено підприємствам, установам і організаціям усупільненого сектора наймати робітників і службовців, не звертаючися до установ комісаріату праці («Эк. Жизнь» ч. 198 з 9. IX). Є ясным, що, коли тепер усупільнений сектор уявляє, власно ціле народне господарство, дозвіл для найму робочої сили, минаючи біржі праці, перетворює їх в установу дозавлену всякого впливу і значіння. Регуляція ринку праці, яку вони мали здійснювати, одпадає. Має бути отже регульоване господарство без регульованого ринку праці.

Всі ці накази і розпорядження можна було-б зрозуміти, коли б вони були зв'язані з наміром змінити ті провідні лінії, які визначають дотеперішній курс господарської політики совітів. Цього нема в совітській практиці, як не було цього і в програмових заявах Сталіна. В результаті маємо вражіння повного хаосу і розгублености, повного браку якої небудь провідної ідеї. Вони були за часів колективізації, за часів початку п'ятилітки; тодішня адміністративна і законодавча практика совітів об'єднувалася і зв'язувалася в одне цільне певною провідною ідеєю. Правда, ця система в результаті утворювала повний хаос в господарській дійсності: Але було принаймні вражіння, що десь на горі, у керуючих чинників був якийсь план, якась система, якась провідна ідея. А тепер до хаосу господарської дійсності долучається адміністративний хаос на горі, розгубленість і безпорадність керуючих чинників.

* * *

Теперішнє кидання большевиців з боку на бік, теперішня їх розгубленість стають зрозумілими, коли прийняти до уваги ту надзвичайно складну і важку господарську ситуацію, яку вони саме тепер переживають. Ми уже спіялися в попередніх оглядах на совітських фінансових труднощах, зв'язаних з повним вичерпанням внутрішніх ресурсів, на паливній кризі, на поважних перебоях і утрудненнях в металургічній промисловості. До цих проявів господарської розрухи, які ставлять перед совітськими чинниками дуже складні проблеми, приєднується дуже серйозна ситуація в справі закордонних кредитів совітської держави. Теперішня світова

господарська криза, той крах капіталізму, якому так радіє совітьська преса, відбилися на становищі совітів в цілком неприємний і несподіваний для них спосіб. Закордонні кредити, які мають большевики, всі носять короткотерміновий характер. При тій скруті, яка утворилася на Заході в справі кредитів, є зрозумілим, що для совітів здобути прольонгату, а тим паче поширення їхніх кредитів, є річчю у високій степені утрудненою. Особливо велике значіння для большевиків має той факт, що фінансовою кризою є чи не найбільш зачеплена Німеччина, де як раз вони мали найбільші кредити. При тій ролі, яку грали в закордонній торгівлі большевиків закордонні кредити, на цьому ґрунті для них сотворюються нові можливості дуже поважних ускладнень. Закордонна преса вже тепер подає окремі факти про утруднення, що виникають для окремих совітьських організацій закордоном на ґрунті виконання їхніх зобов'язань. В майбутньому число таких фактів неминуче зросте.

Все далі звужується таким чином те коло, що в ньому можуть большевики продовжувати своє існування. Все глибшими і серйознішими стають елементи кризи, яка в умовах совітьської господарської системи є не до розв'язання. І великим щастям для большевиків власне є те, що цей тяжкий для них момент пристає на таку ситуацію в західній Європі, коли вона, переживаючи небувалу по своїм розмірам кризу, не може виявити жадної активності.

* * *

В цей важкий для совітів момент, як твердить закордонна преса, серед керуючих совітьських чинників дебатуються питання про оголошення частинної амнесії для частини політичної еміграції. Як подає «Соціал. Вестник» розмови провадяться в тому напрямі, щоб амнесію поширити на емігрантську молодь, яка закордоном здобула технічно-інженерську освіту; цим малося б одразу осягнути дві цілі — ослабити еміграцію, забіраючи у неї молоді кадри, з одного боку, набути для совітьської господарки тих інженерно-технічних працівників, яких так бракує в совітах, з другого боку. Трудно, розуміється, сказати, які результати будуть з цих розмов на совітьських верхах. Думаємо проте, що колиб й справді совітьська влада здобулася і на такий зігзаг, цей крок не викликав би в колах еміграції жадних дискусій. Відповідь на такий крок совітьської влади у всіх політичних течій, що існують на еміграції, є вже готовою давно. Всі політичні напрямки, які існують серед української еміграції, об'єднує негачія існуючого під теперішню хвилю на Україні ладу. Події останніх років з особливою яскравістю довели, що в своїй негачії існуючої на Україні системи еміграція має повну рацію. Таким чином признавати існуючу там систему користуватися амнесією для політично організованої еміграції всіх напрямків було б повним нонсенсом, спеціально в теперішній момент і в теперішніх обставинах. Думати, що в результаті совітьської амнесії серед еміграції може утворитися якийсь поворотчанський, «сменовеховський» рух, який би мав яесь політичне значіння, є виключенням.

Інакше, само собою, стояло б питання для таких людей, які, маючи емігрантський паспорт, фактично перестали бути політичними емігрантами, які втратили і ідейний і організаційний зв'язок з українським емігрантським загалом. Такі люде серед нас, хоч і в невеликій кількості, є. Вони б вирішували, питання про поворот, очевидно, цілком індивідуально, не рахуючися з жадним загалом і таке їх вирішення жадного політичного значіння не мало б. Думаємо, що й серед цих людей, мабуть, зовсім небагато знайшлося б охочих їхати до совітьської України. Аджеж тепер не 1920 і не 1921 рік; те, що робиться у совітів, в західній Європі у вистачаючій степені відомо. І кому б прийшла охота з західної Європи з її культурними умовами вертатися на совітьський холод і голод з неминучою перспективою Соловків, коли відомо, що умов відповідних для якої б то не було громадської праці там не існує, коли не є таємницею, що й культурний і науковий працівник, і інженер однаково не зможуть використати

там ні своїх сил, ні своїх можливостей. Думаємо отже, що совітська амнеція, коли б вона й була оголошена, не буде подією, що буде мати якість більше значіння і вплив серед еміґрації.

В. С.

3 міжнародного життя

— Сесія Ліги Націй. — Японо-китайський конфлікт. — Французькі міністри в Берліні.

У вересні місяці, як то вже стало звичайним для міжнародного світу, відбувся у Женеві цілий ряд засідань ріжного рода установ, зв'язаних з Лігою Націй. Були то сесії пленума самої Ліги, її Верховної Ради, економічної та європейської комісії, європейських меншин, біженців то-що. Усе було, як те і завжди перед тим бувало: говорилися прекрасні промови, — і серед них — нормальне для Женеві — найкраща промова Аристиди Бріана; відбувалися приватні сніданки і побачення, приймалися односторонні резолюції, висилалися до цілого світу телеґрафи і поштою і кореспонденції. За всім тим начеб-то духа живого не було на цей раз у Женеві, начеб-то щось заломилося в моральній структурі Ліги Націй, начеб-то ті, що там чинили, промовляли й голосували, душею своєю були не в Женеві, а десь инде, виконуючи тут лише формальний і не дуже то веселий обов'язок.

Були для того причини внутрішні і зовнішні. Перша з останніх — це склад державних мужів, що з'їхалися у вересні до Женеві. Прибули туди, так мовити, не головніші, а другорядні. Був, що правда, там Аристид Бріан, але залишився не надовго, і може як раз тому, що й сам він на цей раз був не тим, яким був раніше, і партнерів не мав перед собою відповідних. Бо хоч і був у Женеві, скажемо, германський міністр закордонних справ Курціус, але ж відомо, що Курціус доживав останні дні свого міністрування, і була це мабуть його остання подорож до Женеві в ролі шефа міжнародної політики німецької. Так само не було в Женеві ні Гендерсона, бо встиг він уже із британського міністра перетворитися в лідери опозиції, не було і його заступника лорда Ридінґа, бо не така зраз ситуація Англії, щоб її міністри мали вільний час на подорож до Швейцарії. Яка могла бути при такому складі «висока» політика, що до неї звикли широкі політичні кола Європи? Ні авторитетних рішень, ні нових вказівок, ні ширших директив при таких умовах з Женеві вийти не могло. Не дурно тому в деяких європейських органах, на час сесії Ліги Націй, з'явилися навіть статті, в яких розв'язалося питання, чи жива ще Ліга, чи може вже й ні...

Але найбільше до такого врежіння спричинився той факт, що літом, в час, коли Ліга Націй не збиралася, стався цілий шерг сенсаційних фактів у міжнародних взаємовідносинах Європи, що їх вирішення начеб-то як раз надавалося до компетенції Ліги, а в тому про Лігу Націй та пре її Верховну Раду ніхто тоді і не згадав, і всі ті факти пройшли повз неї, немов її і на світі не було. Факти ті відомі всім, і найбільшим серед них було приховане банкрутство Германії, міжнародні ліки проти якого знайшла не Ліга Націй, а почасти — світові банки, а почасти міністри закордонних справ трьох великих держав — двох європейських і одної американської. Виявилось ніби так: доки справа торкається малих діл і малих держав, у Ліги Націй єсть сила і воля, говорить вона автотитетно і її слухають, бо говорить вона — іменем кількох великих держав. Коли ж справа ходить про ті самі великі держави, Ліга мовчить і дбає лише про те, як би се подати голосу свого, бо її не послухають. Це дуже зараз поширене зауваження, може й справедливе, але не дуже то сильне. Треба б було його інше сказати; а саме: Ліга Націй — установа молода, жадних сенцій, крім чис-

то моральних, не має, а тому на сьогодні добре вже й те, що її хоч малі держави слухають, що по силі їй хоч і малі діла робити. Бо коли б Ліги Націй не було, світ напевне побачив би вже не одну малу війну, десь на Балканах, а то може навіть і в середній Європі.

* * *

Одною з найкращих ілюстрацій до вказаного вище являється справа китайсько-японського конфлікту, що стався в Манджурії як раз в той час, коли йшли засідання Ліги Націй та її верховного органу — Ради.

Кільки слів про самий конфлікт. Причини його складні і коріняться в історичних взаємовідносинах Японії, Китаю і інших держав, заінтересованих в справах Тихого Океану й Далекого Сходу Азії. Манджурія — начеб-то частина китайської держави, але сам Китай — не дуже то суверенна держава в європейському сенсі того слова. З давнього давна територію його великі держави фактично поділили на так звані сфери впливів, а свійські маршали та генерали, з свого боку, позасувували в його провінціях свої династії, пануючи там на правах майже самостійних володарів.

Манджурія — одна з таких типових китайських провінцій, що має і свого місцевого династа і являється одночасно й сферою чужого впливу. До японсько-російської війни р. р. 1904-1905 вплив той належав Росії, яка мала там і свою колосальну залізницю з двома розгалуженнями: на півночі — до Владивостока, на півдні — до Порт-Артуру. Після тої війни південна частина Манджурії, разом з її залізницею перейшла до впливу Японії, а північна залишилася за Росією, тепер за — більшовіками. В долі цілої Манджурії заінтересовані, крім інших держав, ще й Сполучені Штати Північної Америки, бо мають вони там свої інтереси, зв'язані з місцевою залізницею і з місцевим ринком.

Формально рівновага сили вказаного «впливу» та отих інтересів утримувалася до сьогодні в той спосіб, що великі держави склали між собою договір, в якому взаємно зобов'язалися берегти цілість території китайської держави, встановивши одночасно з тим що-до Китаю, себ-то й Манджурії, принцип так званих одчинених дверей, тоб-то кожний мав там вільну руку й право вільного торгу. Фактично, однак, в Манджурії південній панувала Японія, а в північній переважну силу мають більшовіки.

Для японців ціла Манджурія, а особливо південна її частина, це до певної міри питання їх майбутности, бо вона для них — безпосереднє продовження їх континентальної провінції Кореї, бо це великий ринок для їх торгу, сфера експансії для японського населення, що задихається на своїй островній батьківщині. Тому китайці, а з ними і усі заінтересовані держави увесь час косим оком дивилися на Японію, добре розуміючи, що вхопиться вона кожної причини, чи претексту, аби в тій чи іншій формі анексувати, коли не цілу Манджурію, то що найменше південну її частину, яка впрост межує з Кореєю і доступніша звідти за північну.

Претексти ті дали китайці певний час тому, і були вони цілком поважні, а саме: бойкот японського краму, китайсько-кореєський погром, взірвані залізничні мости та вбивство китайськими військовими людьми японського капітана генерального штабу. І японці розпочали військову окупацію Манджурії, на протязі якихось днів зайнявши усі важливіші пункти в країні. Час для свого чину вибрали вони дуже влучно. У самому Китаю зараз йде нова хвиля революційної анархії, Європа має багато що-до діла у себе вдома, Англія не одводить очей од своєї внутрішньої кризи, Ліга Націй — послаблена в силі свого авторитета; нарешті Сполучені Штати так само надто заклопотані своїми внутрішніми справами.

Як вказано вище, ціла справа Манджурської окупації припала на час, коли в Женеві відбувалися засідання самої Ліги Націй та її Верховної Ради, а членами тої Ради являються зараз і Японія, і Китай. Китайський представник використав свої права і поставив ціле питання на денний порядок Ради, вимагаючи од неї, аби вона чинно вступилася за Китай і приму-

сила Японію припинити військову чинність на манджурській території і вивести звідтам свою армію.

Два публічних засідання присвятила Рада цій справі. Китайський представник, спираючися на статут Ліги, вимагав, щоб Рада послала до Манджурії спеціальну комісію для обслідування, взявши на себе посередництво в китайсько-японських пересправах з цього приводу. Японський представник не спосирався ні нащо, в впрост і рушуче одмовився від того і другого, проголосивши, що справа має бути вирішена без жадного посередництва прямими китайсько-японськими пересправами, від чого в свою чергу рішуче одмовився представник Китаю. Мерно дбали члени Ради знайти якийсь компроміс — представники заінтересованих сторін були неуступні. Справу було врятовано лише тим, що поруч з Лігою Націй стали Сполучені Штати, які з свого боку вислали до Токіо протест проти японських вчинків у Манджурії. Звезжаючи на цей протест, Японія виголосила, що вона введе свої війська з Манджурії, коли тамошні обставини для неї зміняться на ліпше. Цєю формальною сбіцянкю, яка властиво нічого не обіцяє, задовольнилася Верховна Рада Ліги Націй, задовольнилися, як здається, принаймні поки-що, і Сполучені Штати; незадоволений зостався лише той, хто найбільше в тому заінтересований, а саме — Китай, але на це не звернули в Женеві великої уваги.

На час коли пишуться ці рядки справа стоїть так. Де-що з свого війська японці справді ввели з Манджурії, вірніше зосередили його на території південної Манджурської залізничці, де вони, згідно з договорами, мають право держати цюсь біля 16-17 тисяч. Але натомість у Манджурії запанувала повна анархія, яка однак має на собі риси ніби-то певної планомерности. Окремі манджурські провінції, як Мукденська, Гиринська та інші, проголосили себе незалежними від Китаю державами, і цей так мовити, самостійницький рух росте і шириться на захід і північ від корейських кордонів. Європейська преса заговорила навіть про те, що на Далекому Сході, коли б вони здійснилися, могли б мати не тільки місцева, але й світове значіння. Ходить ніби-то про те, що ціла Манджурія проголосшена буде самостійною державою під протекторатом Японії, а може разом з нею — Сполучених Штатів; що коли б проти цього виступив СССР, Японія коротким ударом вижене большевиків з Далекого Сходу і викине їх за Байкал організувавши із східного Сибіру незалежну державу-буфер і т. и. Скільки в тому правди, на сьогодні не знати, бо з другого боку ходять чутки, начеб-то Японія порозумілася не з Сполученими Штатами, а як раз — з червоною Москвою. Одно ясно: на Далекому Сході Азії нарастають події, які можуть відбитися й на нашій українській долі, бо ж не треба забувати, що маємо там нашу прекрасну колонію — Зелений Клин — обсягом рівну нашій старій батьківщині.

* * *

По-за межами Ліги. Націй переходить й нова фаза франко-германського наближення. Почалося воно минулого літа візитом германських міністрів до Парижа, продовжено в кінці минулого вересня реваншною візитом французьких міністрів до Берліну. Чим була викликана німецька візита, відомо всім — німці просили у французів фінансової допомоги. Про що говорили ті самі люди, зустрінувшись в Берліні, поки-що не знати. Візита голови французької ради міністрів П'єра Лавалля й незмінного міністра закордонних справ Франції Аристиди Бріана, широко розв'язана світовою пресою, але преса та дає властиво зовнішні риси цього факту, а внутрішній його зміст згалився таємницею лише присвячених до того людей.

З верхнього боку все обійшлося дуже гарно. Ганенрейцери, які хотіли були захмарити французьку візиту різного роду скандалами, од свого наміру одмовилися і поводитися цілком пристойно. Населення Берліна жваво вітало французьких гостей, що їх німці не бачили у себе в столиці з р. 1878, себ-то з часів Берлінського конгресу; урочисті обіди й сніданки

Похорон підполк. О. Веденського в Каютанжі 16-IX-1931 р.

переходили згідно з найліпшими традиціями старої європейської дипломатії, побували французькі міністри навіть у президента Германської республіки, дарма що ім'я маршала Гіт дєвбургґа першим стояло колись на антантській листі воєнних злочинців.

Офіційний комунікат, виголошений з приводу візиту обома сторонами, щедрий на ласкаві вирази, але дуже скупий змістом і наче-то єдиним на зверх наслідком історичного побачення являється утворення франко-германської економічної комісії для студіювання і залагодження відповідних справ. А в тому, мабуть такі міністерські франко-германські наради тим не були обмежені. Газети згоджуються, що на тих нарадах була мова про середню Європу, про большевиків і СССР і т. я. Що та в який відсіб говорилося на ці теми, годі зараз дошукуватися, про це розскажуть нам факти й чини що згодом так або инакше будуть відкриті.

Observer

З широкого світу.

— Підписано в Будапешті новий франко-угорський комерційний договір.

— З огляду на події в Манджурії по цілому Китаю пройшли анти-японські демонстрації.

— Змінено естонську конституцію в тому напрямку, що президентство республіки і президентство ради міністрів розділено.

— Генерала Гейду, лідера чеських фашистів, засуджено до 2-х місяців в'язниці.

— Китайські студенти побили в Нанкіні міністра закордонних справ Ванґа. Останній подався на демісію.

— Продаж більшовиками в Стокгольмі шведських трофеїв не дав ніяких результатів, бо не знайшлося ні одного шведа, який би захотів купити ці трофеї.

— «Санта Марія», копія корабля, на якому Колумб відкрив Америку має незабаром виїхати з Іспанії до Америки. Перша зупинка каравели має бути на острові Сан-Домінго на місці, де вийшов Колумб і де тепер має бути поставлений грандіозний маяк.

— По цілій Італії відбулося виноградне свято.

— Французький аероплан «Стріла Сходу» під час лету коло Будапешту був збитий блискавкою на землю. Ніхто з пасажирів не постраждав.

— Югославські опозиційні групи видали маніфест, в якому пояснюють причини бойкотування опозицією нових виборів до парламенту.

— Американський професор Ліон має пустити в Триполітанії ракету, що злетівши на 100 кілометрів у повітря має автоматично перевести різні виміри в стратосфері.

— Французький прем'єр Ляваль має 16.Х виїхати до Америки на побачення з президентом Гувером.

— Новим лорд-мером Лондону обрано Моріса Дженінса.

— В Англії в багатьох місцях прийшло до демонстрацій безробітних; в Глазго розбито і розграбовано багато крамниць.

— Більшовики наміряються прохати мораторій по платіжах за кордоном.

— Совітська преса публікує такі дані про народження в СРСР: в 1922 р. родилося 33 на 1000, в 1923 — 41, в 1925 — 45 і в 1930 — 48. За цей час в Німеччині число народжень упало з 25 до 19, у Франції з 21 до 18, в Англії з 22 до 17.

— Шведські наукові журнали публікують новонайдену хроніку арабського історика Ібн Міскавайха з 1030 року, в якій розказується про завоювання вікінгами Азербейджану.

— Іспанський парламент прийняв пункт конституції про виборчі права жінок.

— Англійський лорд адміралтейства Остен Чемберлен заявив, що морська база в Сінгапурі буде добудована не дивлячись ні на які економічні і фінансові утруднення.

— Полковник Ліндберг з дружиною, облітаючи на аероплані потерпівши від поведи території Китаю, упали в воду. Врятував їх від смерти британський порт-авіон Гермес.

— Італійський міністр закордонних справ Гранді має 20-25 жовтня віддати візит німецькому урядові в Берліні.

11-го жовтня у першу річницю смерти святої пам'яті

Нимфодори Лотоцької

о 12 год. після служби Божої буде відправлено панахиду у румунській православній церкві — Rue Jean de Bauvais.

Paris 5-e.

Хроніка.

З Великої України

— До ліквідації неписьменности. Совнарком України постановив, щоб усі неписьменні в містах та промислових районах віком від 30 до 50 років, а в колгоспах — від 30 до 40 років ліквідували свою неписьменність протягом 1931-32 шкільного року.

Для навчання неписьменних мобілізовано усіх осіб віком до 50 років, що мають виборні права і укінчену освіту не менше, як за семирічну школу, як рівно ж і дітей осіб, що мають виборні права, віком від 16 до 18 років і які мають згадані кваліфікації.

На осіб, що через характер своєї діяльності, або з інших важливих причин не мають змоги брати безпосереднє участі у ліквідації неписьменности, накладається одноразовий річний податок в розмірі 5 відс. місячного заробітку, як що ці особи мають власний заробіток, і в розмірі 2,5 відс. місячного заробітку особи, яка утримує особу, зобов'язану взяти участь в ліквідації неписьменности. Хто отримує вміст їх менше, як 100 карб. на місяць і в селах менше, як 50 карб. — з тих грошовий податок не буде братися (Пр. Пр.» ч. 210 з 16. IX).

— Узбекська делегація на Україні. До Києва приїздила делегація з 9 чоловік з Узбекистану для огляду промислових підприємств («Пр. Пр.» ч. 212 з 18. IX).

— Заходи до піднесення промисловости. Президія ВУЦВК прийняла постанову, з якої слідує, що на соціалістичній Україні республіканська промисловість за 7 місяців біжучого господарського року, виконала промислово-фінансовий план

лише на 74,8 відс., місцева промисловість — на 69,8 відс., промисловість будівних матеріалів — на 48,4 відс., шкірянка на 80,5 відс. і текстильна — на 93,2 відс.

Завдання що-до піднесення видатности праці республіканська промисловість виконала на 77,6 відс., а місцева промисловість — на 92,5 відс., собівартість продукції зменшено на 1 відс. (завдання — 9,4 відс.), а місцевої промисловости на 1,8 відс. (завдання — 9,75 відс.). Так само не виконано завдання що-до поліпшення якости продукції.

В цій же постанові говориться про способи виправлення такого стану промисловости. Рекомендується, між иншим; звернути увагу на готування відповідних кваліфікованих кадрів, піднести авторитет керівників промисловости та створити найсприятливіші умови для роботи інженерам та техникам. Далі рекомендується завести єдинопочатковий ліквідаційний «знеособний та зрівняльний» та «контрольний карбованцем» тоб-то штрафи («Пр. Пр.» ч. 214 з 20. IX).

— Осіння сіва в Україні. Президія ВУЦВК, констатує, що осіння сіва значно відстає і що в такі округи, де план осінньої сівби виконано на середину вересня лише на 0,2 до 2,8 відс., зобов'язує відповідні органи прийняти рішучі заходи для виправлення стану. Рекомендуються між иншим мобілізувати усю тяглову силу, боротися з простим закиданням землі насінням без оранки (очевидно, що такі випадки є масові, коли про це говориться в постанові президії ВУЦВК), підсилити догляд за кінями, бо в колгоспах за колгоспами кінями догляд упав до мінімуму. Одночасно рекомендується «повести рішучу боротьбу з переїздом кіней з села в село».

під їхнім впливом намагається зрвати осінню сівбу і зяблеву оранку».

— За відомостями Наркомзему на Україні на 15 вересня було виконано план осінньої сівби на 33,1 відс. («Пр. Пр.» ч. 213 з 19.IX)

— Хлібозаготівля. По даним Київської мійської ради на 17 вересня хлібозаготівлю було виконано в окрузі на 74,9 відс. «Прол. Правда» вимагає, щоб було підсилено «наступ на глітайню, щоб примусити їх цілком виконати тверді завдання» («Пр. Пр.» ч. 213 з 19.IX).

— В приміській смузі Київ а осінню сівбу на 19 вересня виконано було лише на 37,1 відс. при чому де-які колгоспи на той час сівби ще зовсім були і не починали («Пр. Пр.» ч. 214 з 20. IX.).

— Г о р о д и н а під з а г р о з о ю м о р о з і в. У вересні місяці в околицях Київ а треба було зібрати 2.164 тони баклажанів, а зібрано їх за першу половину вересня лише 25 відс. Огірки зібрано також лише на 38 відс., буряки на 27 відс., капусту на 57 відс., і картоплю на 47 відс. Морози, що надходять, загрожують загибеллю незібраним овочам («Прол. Пр.» ч. 213 з 19.IX).

— У к р а ї н і з а ц і я. В Державному Музично - Драматичному Інституті ім. Лисенка в Київі українізацію переведено лише формально. Викладають в цьому Інституті українською мовою лише «здебільшого», а за межами аудиторій української мови зовсім не чути.

«Впадає в очі орієнтація академічних програм та планів не на українську літературу та підручники. Були й прояви великдержавного (російського) шовінізму».

При Інституті є Бібліотека, але в ній немає жадного обліку книжок українською мовою, як рівно ж не слідкується за тим, який відсоток коштів витрачається на українські книжки.

Всі позашкільні студентські гуртки провадять свою роботу російською мовою («Пр. Пр.» ч. 215 з 22.IX).

— Д н і п р е л ь с т а н. Кре-

дити на роботи по приспособленню Дніпра до збільшених вантажообігів по скінченню Дніпрової електричної станції зменшені з 35 мільйонів карб. (торік) до 12,8 міль. карб. («Пр. Пр.» ч. 215 з 22.IX).

— К р и т и ч н и й с т а н н а з е л і з н и ц я х . За відсутністю потрібного числа вагонів, багато станцій на українських залізницях не можуть справитися з вантажами, які є до відправлення. Так на ст. Ярмолинці 12 вересня замість потрібних 26 вагонів було дано лише 3. До низького рівня продуктивності праці залізниць причиняється також брак нафти для освітлення станцій. На тій же станції Ярмолинці уночі освітлюється з 26 переводів лише 6, чому затримується нічна маневрова робота. Нарешті робітники на станції уже 3 місяці не одержують ні крупи, ні мила, ні цукру і «нічого досі не зроблено, щоб завчасу забезпечити робітників узуттям» — чому і працювати ці голодні і розуті люде не можуть нормально («Прол. Пр.» ч. 215 з 22.IX).

— Ц у к р о в а р н а к а м п а н і я. На 16 вересня пущено на сов. Україні лише 15 цукроварень, бо не організовано досі копання і транспорту буряків (Пр. Пр.» ч. 213 з 19.IX).

— Д н і п р о в а ф л с т а на 15 вересня виконала усього 50 відс. перевозів, запланованих совітським урядом на біжучу навігаційну кампанію («Пр. Пр.» ч. 213 з 19.IX)

— Ш а х т а р і т і к а ю т ь з Д о н е ц ь к о г о б а с е й н у. В Донецькому басейні бракує робочої сили. Вербування нових шахтарів спроміж селянської молоді не відбувається задовільно. До 10 жовтня треба було завербувати 60.500 нових шахтарів, а за серпень та вересень завербовано лише 46.692. Разом з тим як до Донецького басейну привозять нових робітників, старі робітники кидають роботу і переходять на інші місця праці, бо, як правило, за тяжку роботу на шахтах робітники заробляють стільки, що заробітку їхнього ви-

стачає лише на задоволення «харчових та житлових потреб».

Новоприбувших робітників стрічають на шахтах по можливості урочисто, щоб на них зробити хоч відразу якесь ліпше вражіння і затушкувати гірку дійсність. «На шахті «Софія», — наприклад, — відбулася з великим піднесенням «вечірка змички» кадрових робітників з прибулими колгоспниками. У вечері взяли участь понад 100 новаків та майже 500 кадровників, які з'явилися на вечір разом із своїми дружинами». («Пр. Пр.» ч. 215 з 22.IX).

— Київський двірець. При будівельній секції міської київської ради організовано спеціальну комісію, яка займається «виправленням хиб і і доглядом за художнім оформленням вокзалу». Комісія ця намітила до переведення такі роботи: 1. оголосити «всесоюзний» конкурс на великий фігурний пам'ятник Ленінові на привокзальному майдані, 2. оголосити всеукраїнський конкурс на внутрішнє оформлення вестибюля і заль вокзалу, з окрема на картини й скульптурні роботи на великі стіни, 3. оголосити місцевий київський конкурс на виготворення великого погруддя Держжинського у вестибюлі.

Комісію цю утворено з огляду на те, що коло зазначених вище проєктів «також точиться непримиренна класова боротьба, як і всюди, тільки більш захована, менш помітна. По приклади недалеко ходити, взяти хоча б недавно історію будівництва с.-г. академії (в Голосіїві під Києвом), що її виконано в дусі націоналістичному і реакційному — українського монастирсько-гетьманського бароко» («Пр. Пр.» ч. 213 з 19.IX).

— Робітничі совітські їдальні. — На заводі «Більшовик» у Києві є дві їдальні для робітників. Перша їдальня має спроможність перепустити 1500 чол., але приміщення мале і обідають в кільки змін.

«Буфетові при їдальні погано постачають продукти, їжа дуже одноманітна і недостатня, а тому, особливо ранками, колосальна черга, що не дає можливості задоволь-

нити всіх. Підсобні приміщення, що є, не можуть задовольнити потреб їдальні та буфету і загалом непридатні».

На кухні під час обслідування бригади виявили бак з кислим молоком, забраним з буфету... в ньому знайшли мух і тараканів, а це примусило лікаря, що був у бригаді, молоко забракувати.

Зберігання продуктів для кухні й буфету обурливо безладне. Сире м'ясо лежить у льодовні разом з готовими для буфету продуктами. Цукор брудний. Духовки брудні.

У коморі, де зберігають продукти, брудну білизну зберігають разом з продуктами, загалом приміщення непридатне і не задовольняє потреб буфету та їдальні.

Двір їдальні брудний. Тут таки поруч розташований курник і свинарник. Кури гуляють у дворі, розводячи бруд і антисанітарію.

Їдальня ч. 2 казенного цеху міститься в абсолютно непридатному приміщенні. Приміщення, де миють посуд, брудне. У баках для миття посуду бруд і жижа від покидів їжі. Стіни брудні, запорошені, місцями павутиння. Баки з молоком наповнені мухами і тараканами. Приміщення, де горсдина, брудне, купи сміття й покидів. Загалом приміщення непридатне для роботи — темне й брудне, скидається на хлів. Дах дірваний, протікає, різниця для курей тут таки за вікнами. Від крові сморід і бруд. Мухи хмарами сідають на калюжі крові і на трупи зарізанних курей, перелітаючи назад до кухні, розводять антисанітарію. Тут таки під вікнами кухні курятник. Мила й рушників для відвідувачів немає. Також немає вмивальника. Персонал, що обслуговує, не одержує мила та рушників, халати також міняють рідко.

Буфет обслуговує споживачів кепсько. У шафах буфету бруд і порох. Тут таки зберігають одяг буфетниці. Баклажанів та огірків не миють. Загалом цілковита антисанітарія та безладдя».

— В буфеті при школі полі-

графістів на 750 робітників всього 8 шклянко («Пр. Пр.» ч. 214 з 20. IX).

3 життя укр. еміграції

У Франції.

— 3 життя Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі.

За місяць вересень Бібліотека дістала дари книгами та іншими матеріалами від: 1. Інж. М. Шумицького (Париж) — 1 кн., 2. п. Оксена Ільницького (Варшава) 4 кн., 7 зошитів нот, 1 портрет та 6 чч. журналів. 3. Проф. О. Лотоцького — 1 кн. 4. п. А. Кітновського (Франція) — 1. фото, 5. п. Д. Антончука (Чернівці) — 2 фото 6. п. Лечука з Шалету — 11 чисел газет і журналів, 7. від панни Elisabeth Chiodi (родом хорватка) — 7 кн. 8. Редакції «Тризуба» — 19 книг. 9. П. Рокитянского з Боліні — 16 чисел газет і журналів. 10. п. Литвиненка з Рівного — 55 чч. газ. «Дзвін», 2 чч. журналу «До Світла» та 4 оповістки. 11. п. Майдачевського (Париж) — 1 журнал і 2 плакати театральні. 12. п. І. Верехи (Париж) — 1 фото. 13. Пані Perdrizet — 44 книги, переважно франц. мовою. Всього одержано: книг — 70, журн. і газет — 90, фотографій 5 і нот — 7.

Пожертви грошей на Бібліотеку за місяць вересень поступили від таких осіб: 1. п. Тулицький (Кіютанж) — 10 фр., 2. п. Л. Биківський (Варшава) — 10 фр. 3. Укр. Громада в Оден-ле-Тіші, збірка на підп. лист ч. 498 — 121.30 фр., 4. п. Кондратюк (Шалет) — 25 фр., 5. п. Сачок (Шалет) — 10, 6. Інж. Ю. Яковлів (Бельгія) на лист. ч. 2 «des Amis de l'Ukraine et les Amitiés Belgo-Ukrainiennes» — 65 фр., 7. Інж. В. Філонович, збірка на лист ч. 432 в Празі — 265 кч., 8. п. С. Шишківський, збірка в Жевниціях і Празі на лист ч. 518 — 108 к. ч. 9. Збірка на лист ч. 532 в читальні Бібліотеки — 114.50 фр.

Всіх жертв по вересень місяця — 1572.15 франків.

Відвідало Бібліотеку за місяці серпень і вересень 137 осіб. По-

між відвідувачів з інших країн нотуємо: Директор Наукового Інституту в Варшаві проф. О. Лотоцький, сенатор з Румунії Вол. Залозецький, пані Млада Липовецька, проф. Л. Бич, проф. В. Щербаківський, доц. О. Гайманівський, та інші. Завітали також і двоє чужинців: журналіст з Італії та письменник з Швейцарії п. W. Thormagne, який залишив в книзі відвідувачів такі слова: «Нарід, що все борється за свою незалежність є нарід великий, сильніший того, що його утискає. Нехай живе вільна Україна, навіть коли вона існує в серцях її синів на чужині».

— Засідання Президії Головної Еміграційної Ради. 29 вересня відбулося засідання Президії Головної Еміграційної Ради. Постановлено нагадати організаціям про регулярне поступлення членських внесків, заслухано доклад скарбниці, постановлено настоювати на остаточному звороті непроданих талонів бонів національного податку від тих збірників, які ще й досі їх не повернули. Обговорено способи посилення збирання національного податку. Постановлено звернутися до організацій в справі призначення спеціального референта для збирання національного податку, постановлено швидче зібрати в авторів статті для наміченого збірника «Україна» франц. мовою, постановлено запитати укр. організації в Чехії в справі ліквідування там українських еміграційних шкіл. Нарешті доручено секретаріатові дослідити, в якій мірі справедливі уттки про видавання перським урядом біженців большевикам.

— Чергове засідання Генеральної Ради Союзу Укр. Емігр. Орг. у Франції відбулося 5 жовтня. Заслухано інформації про життя Громад в Оден-ле-Тіші, Греноблі, звіт секретаря Ген. Ради про відвідини Громади в Гаврі, що-до видавничої справи дано деякі вказівки що-до фінансування газети «22 Січня» і вирішено випустити чергове число газети 15-20 жовтня с. р. В кінці заслухано звіт

скарбниці, з якого виявлено такі дані: прибутки з початку бюджетового року (25.V) — 5.593 фр. 40 с., видатки — 3.847 фр. 50 с. салдо 1.745 фр. 90 с.

— Ш а л е т . Захсдами місцевого Мистецького Товариства при Українській Громаді було виставлено в суботу 3 жовтня оперету «Чорноморці». Музичною підготовкою та виконанням завідував диригент В. Ковган. Участь взяли пані Горяча, Ливицька, Карнаухова, Омельченкова та панна Усенкова, і пани Маслюк, Колтунів, Сопільник, Шаповал, Безносок та інші. Оперета пройшла дуже добре. Виконання ролів було гарне, а особливо співи справили прекрасне враження. Треба віддати належне, як режисурі, так і диригентові хору п. Ковгану за переведену працю.

— Г р е н о б л ь . Заходами диригента при Українській Громаді в м. Греноблі п. С. Чернецького організовано мішаний хор (4 жінки та 8 чоловіків), який 8-го жовтня співав по радіо станції Гренобля.

В Туреччині

— Д о с м е р т и г е н . Ю н а к о в а . Вістка про смерть ген.-полк. М. Юнакова глибоко вразила українців, що перебувають в Туреччині. Сотник Забелло в імени українського громадянства надіслав до Воєнно-Історичного Товариства, головою якого був небіжчик, співчуття.

— В і д г о м і н с м е р т и Т . Г о л у в к а . Зараз же по отриманню звістки про вбивство Т. Голувка представник уряду УНР п. Мурський та Українська Громада в Царьгороді склали кондоленції як родині покійного так і одповідним чинникам. 14 вересня одбулася панахида на якій крім українців були присутні мітрополит болгарський Борис, польське дипломатичне представництво, заступник військового французького аташе. Денардон, представник Т-ва «Франс-Оріан» п. Вініо, представники горців, Азербейджану, Туркестану та Грузії. Після поминання п. Мурським бу-

ло виголошено на французькій мові промову, в якій він змалював постать покійного та його велику і щирю прихильність до України та до українського визвольного руху.

— П р и п и н е н н я а з е р - б е й д ж а н с ь к и х в и д а н ь . По незалежним від редакції причинам припинили своє життя азербейджанські часописи та журнали. Згадуємо про це з великим жалем тому, що на сторінках деяких з них, а саме «Білдиризу» та «Одлу-Юрт'у» завжди було місце для українських інформацій і статтів. Сподіваємося, що ця перерва є часова.

В Польщі

— К о н ф і с к а ц і я . Розпорядком місцевої польської влади 12 вересня ц. р. конфісковано у Львові одинадцятий том творів О. Олеся (Збірка поезій: «Кому повім печаль мою»), що його було винічено друком за два дні перед тим.

Бібліографія.

— В . Л е о н т о в и ч . О п о в і д а н н я . Львів. 1930. 158 стор. *).

В своїх найновіших оповіданнях, які оце недавно вийшли у світ накладом видавництва «Неділя» у Львові, відомий наш письменник розгортає перед читачем цікаві побутові малюнки насамперед із стародавнього життя на Полтавщині.

Надзвичайно яскраво змальовує автор типи тамошнього панства, купецтва та міщанства за часів від 50-х років минулого і до початку сучасного століття.

Ось, наприклад, землевласник Кострик, що, промарнувавши свої маєтки, пускається на різні спе-

*)Книжці В.Леонтовичаприсвячено було свогочасу статтю Чміля «Образки стародавнього життя» в «Тризубі» ч. 45-253 з 30.XI.1930 р. Вважаємо проте доцільним ще раз нагадати про цю вельми цікаву книжку нашого видатного письменника. *Ред.*

куляції і шахрайства та завершує своє життя на службі в поліції, яка давала йому силу різних «безгрішних» заробітків («Gentilhomme déclassé»).

А хіба не характеристична постань лубенського купця Свербія, що, як павук, затягував у свої сіті не тільки околицьких панів, а навіть і жидів, і, вже будучи мільйонером, правив гроші із своїх гостей, яких запрошував до себе пограти карти, за свічки: «жже я не палив би їх, як би ви не приходили» («Опанас Олексієвич Свербій»), або земельного спекулянта Свиридона Дем'яновича, що з волосного писарчука став власником багатьох маєтків завдяки своїй спритності, а ще більше не зовсім бездоганній совісті («Життєпис земельного спекулянта»).

В цій же збірці знаходимо декілька оповідань, які ілюструють життя на Полтавщині з часу революції 17-го року («Ворохобна», «Помирили», «Вигнанці»).

В деяких оповіданнях непомітно виступає тонкий гумор автора. Так в оповіданні «Трохи соціаліст» столяр Юхим після прочитання двох нелегальних книжочок став вважати себе «трохи соціалістом» і це не зашкодило йому експлуатувати робітників, як тільки вибився у підрядчики; в оповіданні «Компаньон» йде мова про те, як двоє жидів, що спільно мали крупчатню, збудували кожний для себе будинки по сусідству, але поставили між ними паркан заввишки чотири аршини, щоб уникнути сварок між своїми жінками за одної якоїсь курки...

Накінєць знаходимо в цій збірці чотири коротеньких, але мило написаних казок, які свідчать про те, що автор міг би зайняти почесне місце в нашій дитячій літературі, коли б частину своєї творчості присвятив маленьким читачам.

Не можна оминути згадки про те, що вид-во «Неділя» так неохайно (безліч помилок і навіть пропуск цілих рядків) видало збірку нових оповідань одного з небагатьох письменників старшої генерації.

Ст. Сірополько

— Віталій Юрченко.
«Шляхами на Соловки» Т. І. «Пекло на землі» Т. II. Видання «Червона Калина» 1931 р.

Колиб хотіти знаходити порівняння для книжок п. Юрченка, то можна найти лише два: «Записки з мертвого дому» Достоевського та «На Заході нічого нового» Ремарка. Кажемо це цілком серйозно, бо твір п. Юрченка є не лише першорядний спогад, першорядне оповідання про совітське життя, порядки, настрої і т. и., але крім того і видатний літературний твір, що безумовно творить епоху після всього того слабкого і середнього, що ми бачили після Коцюбинського в українському красному письменстві.

Боротьба в армії УНР, повстанське життя потім, дальше пристосування до совітської дійсності і нэрешті хресний шлях австра на Соловки, дають матеріал і змогу йому показати і міру ентузіязму національно-свідомої одиниці, і переживання психологічні загнаного совітського громадянина, і цілу гаму інших відчужань, що робить його книжку і документальною, і психоаналітичною, і просто художньою в описах, особливо тих реальних зламів совітського життя, які він так тонко і влучно описує, як ні один письменник досі.

Чи зачіпає він тему наших невдач охопити народні настрої, чи описує механізм комуністичної дисципліни, чи характеризує совітське боєцтво, совітське господарювання, опис його, не дивлячися на все напруження персонального хвилювання, лишається об'єктивним, влучним, рельєфним, таким життєвим, що ви зовсім забуваєте, що це пише автор, життя якого поставлене на карту, душа якого переповнена найболючішими персональними переживаннями.

«Шляхами на Соловки» і «Пекло на землі» — це не звичайний собі памфлет про совітське життя і «Соловки», а книги, які заслуговують на найбільшу популярність не лише серед українського загалу, але і за кордоном. Наша

гласна вона буде, коли ми не зможемо дати читаючому світові такий видатний український твір.

В. Юрченко був вояком, патріотом, повстанцем, хитався, піднімався до героїства, пройшов все, що може в наш час пройти свідомий ентузіяст-українець, але все

це йому здалося на те, щоб виявити себе тим, чим був він в основі — незаурядним письменником. Невдачі національно-політичні починають нам компенсуватися великими плодами духовими. Перемога за нами, вона близька.

І. Заташанський.

Зміст

— Париж, неділя, 11 жовтня 1931 року — ст. 1. — Ст. Сірополно. Педагогія СВУ на лаві підсудних — ст. 3. — Давній. Літературні спостереження. XXVII. — ст. 6. — З подорожі В. Сальського. VII. В Бакеу — ст. 11. — І. Липовецький. Чергова передишка чи безрадний відступ — ст. 13. — В. С. З життя й політики — ст. 15. — O b s e r v a t o r. З міжнародного життя — ст. 18. — З широкого світу — ст. 21. — Хроніка: З Великої України — ст. 23. — З життя укр. еміграції: У Франції — ст. 26. — В Туреччині — ст. 27. — В Польщі — ст. 27. — Бібліографія — ст. 27.

Видання Української Бібліотеки ім. Петлюри в Парижі.

ЛИСТІВКИ.

1. Могила Головного Отамана С. Петлюри.
2. Бібліотека (загальний відділ).
- 3, 4. Читальня при Бібліотеці з року 1929 і 1931.
5. Обстановка кімнати С. Петлюри, в якій він мешкав перед смертю в Парижі.
6. Музейний куточок при Б-ці.
Вся серія ціною 5 фр. без перес., а одна — 1 фр.
Продаж на користь Бібліотеки
Замовлення слати разом з грішми на і'мя бібліотекаря:
Mr. I. Rudicev, 11, Square de Port Royal, Paris 13-e.

Передплачуйте !

Читайте !

„КОЛЮЧКИ“

єдиний український сатирико-гумористичний журнал
на еміграції

Адреса редакції Л. Биковський. Bagatela 8 m. I. Warszawa.
Рахунок П. К. О. — No 21485.

**Українська Бібліотека ім. С. Петлюри
в Парижі.**

відкрита в середу: 6-9. в суботу: 4-9 і в неділю: 1-5 г.

В Бібліотеці можна набувати:

Збірник пам'яті Симона Петлюри. Видання Міжорганізаційного Комітету в Празі. Ціна 25 фр. з пересилкою у Франції.

Шевченко. Кобзарь в редакції проф. В. Сімовича. Ціна 25 фр. без пер.

Смаль-Стоцький, Ст. Шевченко — співець самостійної України — 2 фр.

Доросенко: — Chevchenko — le poète national de l'Ukraine — 5 фр.

Омелянович-Павленко: Україно-польська війна 1918-19. Ц. 15 фр.

Бочковський О. І. «Т. Г. Масарик — Національна проблема та українське питання» — Ц. (без перес.) 19 фр. і на кращому папері 34 фр.

Маланюк. Ев. — Земля й Залізо. Поезії. Ц. 10 фр.

За Державність. Збірник 2-й Воєнно-Історич. Т-ва Ц. 22 фр.

Шульгин. О. — Державність чи Гайдамачина. Ц. 3 фр.

Соловецька каторга (Документи). За редакцією Л. Чикаленка. Ц. 5 фр.

Гуртуймося, Журнал військ. гром. думки, ч. VI. Ц. 3 фр.

Рідне військо — українським дітям. Постаті козаків до витинання Ц. 2. фр. аркуш.

Портрети С. Петлюри та Т. Шевченка по 1.50 фр.

Відзнаки — тризуби по ціні 4 і 6 фр.

Ріжні листівки по 0.75 фр.

Колекції україн. поштов. значків (19 ріжних) Ц. 3 фр.

Пропам'ятні значки ім. Головного От. С. Петлюри, ріжні, по ціні фр. 10.50 — 32.00 без пер.

Листівки: могили С. Петлюри, Бібліотеки його імені, читальні та Музею при Б-ці. Ціна 1 фр., ціла серія — 6 листівок 5 фр. без пер.

Звертатись до бібліотекаря :

Mr. I. Rudicev. 11, Square de Port-Royal. Paris XIII .

Книги, брошури то-що на складі „Книгарні Тризуба“

	Ціна в фр.
— Проф. О. Шульгин. «Державність чи Гайдамачина». вид. 1931 р.	3.—
— Є. Маланюк. «Земля й Залізо» Третя книга віршів, ввид. «Тризуб». 1930 р.	10.—
— І. Франко. Твори т. У. Бориславські оповідання	10.—
— І. Котляревський. «Енеїда». Художнє видання Дякової. Берлін.	20.—
— М. Коцюбинський. «Тіні забутих предків»	7.—
— П. Опаренко. «Запорізький мед» драм. етюд на 1 дію	2.—
— «Откуда есть пошла руская земля» і «откуда роусская земля стала есть». Вид. Укр. Істор.-Філолог. Т-ва	5.—
— В. Липинський. «Україна на переломі»	18.—
— Д. Донцов. «Підстави нашої політики»	12.—
— Проф. О. Лотоцький. «Державний провід С. Петлюри»	2.—
— М. Тимофіїв. «Жиди і народнє господарство України»	7.—
— Я. Водяний. «Холодний Яр», істор. драма	4.—
— Я. Водяний. «Право Сваволі», драма	2.—
— Мод. Левицький. «Українська граматики»	20.—
— В. Залозецький. «Під осіннім небом»	9.—
— Є. Карпенко. «Момот Нір», трагедія	3.—
— «За Державність». Збірник. ч. I.	15.—
— «Український Економист» ч. II	10.—
— Д-р Г. Сіманец. «Новітній або селянський аграризм»	2.—
— С. Наріжний «Полтавський Університет»	2.—
— «Шляхом Незалежності», орган Голов. Управи Укр. Центр. Комітету в Польщі ч. 2	10.—
— «Гуртуємося» Січень 1930 р.	5.—
— «Соловецька Каторга» (документи) під ред. д-ра Л. Чикаленка	10.—
— М. Нгушевську. Abrégé de l'Histoire de l'Ukraine. 1920	10.—
— Anthologie de la littérature ukrainienne, avec un avant-propos de M. A. Meillet, prof. au Collège de France. 1921	10.—
— «La Situation des Enfants des réfugiés en 1930»	5.—
— «Le problème agraire en Ukraine et la loi agraire de la Centralna Rada» 1920 р.	3.—
— «Lemberg» (Léopol) par Dr Etienne Smal-Stocky	3.—
— «Chevtchenko, le poète national de l'Ukraine» par Dr Dorochenko, prof. à l'Université de Prague avec préface du Comte Antoine Chiappe	5.—
— «Prométhée». Revue Mensuelle. Organe de défense nationale des Peuples du Caucase, de l'Ukraine et du Turkestan. Ціна окремих чисел у Франції	3.—
за кордоном	5.—
Портрети:	
Головного Отамана С. Петлюри	1.—
Тараса Шевченка	1,25
«Рідне Військо». Малюнки для вирізування, роботи маляра Л. Перфецького	2.—
Ціни визначені без пересилки.	

ТРИЗУБ

тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, заснований р. 1925 Вяч. Прокоповичем, виходить в 1931 році по старому що-неділі в Парижі при участі тих самих співробітників.

Умови передплати на 1931 рік.

У Франції на рік — 80 фр., на півроку — 40 фр., на три місяці — 20 фр.
на один місяць — 8 фр., окреме число — 2 фр.

	1 рік.	1-2 року	3 місяці	1 місяць	окр. чис.
ЧЕХІЯ	80 к. ч.	40 к. ч.	20 к. ч.	10 к. ч.	3 к. ч.
ПОЛЬЩА	25 зл.	15 зл.	8 зл.	3 зл.	1 зл.
РУМУНІЯ	500 леїв	300 л.	150 л.	50 л.	20 л.
НІМЕЧЧИНА	12 мар.	6 м.	3 м.	2 м.	0,50 м.
СПОЛ. ШТАТИ П.А.	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.
КАНАДА	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.

У Парижі набувати в книгарні В. Поволоцького, 13 rue Bonaparte, Paris V.

За кордоном журнал передплачувати й набувати можна у представників «Тризуба»: 1) В Канаді — W. Sikewich, P. O. Box 333 Toronto, Ontario, Canada 2) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delea Veche, 45. Bucarest. 3) В Чехословаччині — П р а г а: Pl. Filonovic. Horni Cernosice u Praha, с. 107; П о л є б р а д и—п. інж. Бурачинській. Ukr. Hosp. Akademie Podedbrady. 4) В Польщі — J Lipoweski, Podwale 16, m. 15. W a r s z a w a для грошових переказів — пошт. рахунок 13.435 Warszawa, Jan Lipoweski. 5) В Спол. Штатах «Surma Book», 103, Av. A. New York, N. I., U. S. A. 6. В Царьгороді: M. Zabello. Posta kuturu № 224. Beyoglu. Istamboul. Turquie

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V

Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагус — Komitet.

Адміністратор: Іл. Косенко

Le Gérant: M-me Perdrizet.